

Kulturreservatet Gräfsnäs slottspark

Beslutshandling

2010-05-03

Foto framsida: Norconsult AB

Beslutshandling 2010-05-03

Beställare: ALINGSÅS KOMMUN, 44181 ALINGSÅS

Konsult: Norconsult AB, Box 8774, 402 76 Göteborg
Uppdragsledare: Landskapsarkitekt Johanna Almgren
Biolog Calle Bergil

Innehållsförteckning

Bildande av kulturresevatet Gräfsnäsarken i Alingsås kommun, Västra Götalands län	4
Beslutet.....	4
Administrativa data	4
Syfte	5
Avgränsning.....	5
Föreskrifter	5
A. Föreskrifter enligt 7 kap 5 § miljöbalken om inskränkningar i markägares och annan sakägares rätt att använda mark- och vattenområden	5
B. Föreskrifter enligt 7 kap 6 § miljöbalken om skyldighet för ägare och innehavare av särskild rätt till fastigheter att tåla intrång i området.....	6
C. Ordningsföreskrifter för allmänheten enligt 7 kap 30 § miljöbalken.....	6
D. Fastställelse av skötselplan för kulturresevatet och beslut om förvaltare av resevatet enligt 3 och 21§§ förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken mm	6
E. Uppllysningar.....	7
Beskrivning och skälen för beslutet	7
Värden	7
Planunderlag och övriga befintliga skydd	8
Ärendets handläggning.....	8
Bakgrund.....	8
Samråd	9
Skötselplan	9
Ikraftträdande.....	9
Överklagande.....	9

Bilagor

Beslutscharta
Skötselplan
Skötselcharta
Vårdplan för slottsruinen
Charta från 1686
Charta från 1718
Charta från 1905
Charta från 1911

Bildande av kulturresevatet Gräfsnäs slottspark i Alingsås kommun, Västra Götalands län

Beslutet

Kommunfullmäktige beslutar att området som avgränsats på bifogad karta av skäl som angivits nedan skyddas som kulturresevat med stöd av kap 7 § 9 miljöbalken.

Kulturresevatets namn ska vara kulturresevatet Gräfsnäs slottspark.

För området ska gälla de föreskrifter enligt nedan med stöd av 7 kap 4,5,6 och 30 §§ miljöbalken samt 22 § förordningen om områdesskydd (1998:1252) enligt miljöbalken m m .

Med stöd av 3 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken, fastställs den till beslutet hörande skötselplanen.

Förvaltare av kulturresevatet är Alingsås kommun.

Administrativa data

Objektnamn:	Gräfsnäs slottspark
NVR-ID:	2022090
Skyddsform:	Kulturresevat
Län:	Västra Götalands Län
Kommun:	Alingsås
Församling:	Bjärke
Socken:	Erska
Läge:	21 km norr om Alingsås
Ekonomisk karta:	7C:80
Areal:	Totalt ca 12 ha
Fastigheter:	Gräfsnäs 1:19 Gräfsnäs 1:90
Markägare:	Alingsås kommun
Brukare:	Allmänheten, diverse intresseföreningar
Riksintresse:	Riksintresse av kulturmiljövård, KP 33 Riksintresse för naturvård Anten-Mjörn, NRO 14138
Strandskydd:	Hela objektet ligger inom Antens strandskyddsområde
Planer:	Gällande fördjupad översiktsplan för Bjärkeorterna, 1993-01-27.
Fornlämningar:	Delar av området ligger i fornlämningsområde kopplat till Gräfsnäs slottsruin.
Förvaltare:	Alingsås kommun Restaurangen hyrs för närvarande ut. Kyrkbåtsföreningen har ett arrende i anslutning till sin brygga. Sydvästra kanontornet arrenderas ut till föreningen Tonart.
Naturminnen:	Några stora ekar vid Vasaallén nordväst om områdesgränsen.

Syfte

Syftet med kulturreseptatet Gräfsnäs slottspark är att:

- bevara och på ett åskådligt sätt lyfta fram parken som en allmänhetens rekreationspark vid det förra sekelskiftet och årtiondena däromkring.
- med utgångspunkt i de kulturhistoriska värdena utveckla parken som ett attraktivt och välbesökt rekreationsområde för allmänheten.
- bevara och utveckla parkens naturvärden i allmänhet och de mycket värdefulla jätteträds- och lövskogsmiljöerna, i synnerhet med de arter som är kopplade till dessa.

Avgränsning

Det föreslagna reservatet avgränsas enligt bifogad karta.

Föreskrifter

A. Föreskrifter enligt 7 kap 5 § miljöbalken om inskränkningar i markägares och annan sakägares rätt att använda mark- och vattenområden

Inom reservatet är det förbjudet att:

1. skada eller förändra mark eller vegetation på ett sätt som inte omfattas av skötselplanen (t ex avverka eller flytta på träd eller buskar).
2. plantera in, för området främmande, växt- eller djurarter.
3. anordna upplag.
4. spränga, utfylla, tippa, dika (gäller ej bef. diken) eller dämna (gäller ej befintliga dämmen).
5. bedriva täkt av sten, grus, sand eller jord.
6. ta bort eller skada för kulturlandskapet värdefulla / kulturhistoriska element som t ex stenmurar, rösen, grunder, spår av ruiner och öppna diken.

Utan kommunstyrelsens tillstånd är det förbjudet att:

1. uppföra byggnad eller anläggning. Med bygglov får dock byggnad eller anläggning uppföras i enlighet med kulturreseptatets syfte och med stor hänsyn till siktlinjer och vyer enligt skötselkarta.
2. riva befintlig byggnad eller anläggning.
3. ändra på byggnaders och anläggningars utformning och färgsättning.
4. uppföra mast, antenn eller annan liknande anläggning.
5. anlägga luft- eller markledning. Befintliga luft- och vattenledningar får dock vid behov repareras, underhållas och byggas ut. Samråd ska ske med tillsynsmyndighet.
6. anlägga väg.
7. använda kemiska bekämpningsmedel.
8. schakta. Schaktning får dock ske vid nödvändiga reparationer och underhåll.

B. Föreskrifter enligt 7 kap 6 § miljöbalken om skyldighet för ägare och innehavare av särskild rätt till fastigheter att tåla intrång i området

Ägare och innehavare av särskild rätt ska tåla att följande anordningar utförs och att följande åtgärder vidtas:

1. utmärkning av kulturresevatets gränser
2. uppsättning av informationstavlor
3. skötsel och åtgärder i övrigt enligt fastställd skötselplan (såsom slåtter, gräsklippning, röjning och gallring)
4. underhåll av vägar, stigar och anläggningar samt dokumentation och uppföljning av bevarandearbetet
5. genomförande av arkeologiska och kulturhistoriska undersökningar samt undersökningar av djur- och växtliv samt av mark- och vattenförhållanden

C. Ordningsföreskrifter för allmänheten enligt 7 kap 30 § miljöbalken

Inom resevatet är det förbjudet att:

1. gräva i, avlägsna eller skada fast naturföremål eller ytbildning.
2. skada kulturelement som stig- och vägsystem, terrasser, diken, stentrappor, husruiner etc.
3. bryta kvistar, fälla eller på annat sätt skada levande eller döda stående och omkullfallna träd eller buskar.
4. skada eller samla in växter och djur utan tillstånd av förvaltaren. Plockning av bär, svamp och blommor för eget behov som inte strider mot fridlysningsregler är dock tillåtet.
5. tälta eller ställa upp husvagn eller husbil annat än på anvisad plats.
6. utan samråd med förvaltaren anordna lägerverksamhet.
7. utan samråd med förvaltaren anordna konserter, utställningar etc.
8. medföra ej kopplad hund eller annat lösgående husdjur.
9. göra upp eld annat än på anvisade platser.
10. utan samråd med förvaltaren cykla eller rida annat än på markerade vägar eller stigar.
11. På störande sätt utnyttja radio, bandspelare, cd-spelare eller därmed jämförlig anordning eller på annat sätt åstadkomma störande buller. Nyttja området för övningar som verkar störande för naturen eller på allmänhetens friluftsliv i resevatet.
12. utan samråd med förvaltaren sätta upp tavla, plakat, affisch, skylt eller göra inskrift annat än på anvisad plats.
13. göra åverkan på byggnader, t ex klättra eller plocka sten.

D. Fastställelse av skötselplan för kulturresevatet och beslut om förvaltare av resevatet enligt 3 och 21 §§ förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken mm

Alingsås kommunstyrelse fastställer i särskilt beslut skötselplanen för kulturresevatets långsiktiga bevarande, underhåll och utveckling. Kultur- och naturvårdsförvaltare är Alingsås kommun.

E. Upplysningar

Ovanstående reservatsföreskrifter ska inte utgöra hinder för Alingsås kommun att genomföra skötsel enligt vårdplanen för slottsruinen fastställd av Länsstyrelsen. Vårdplanen bifogas reservatshandlingarna.

Befintlig restaurangbyggnad med närmaste omgivningar ingår inte i reservatet och undantas från kravet om tillstånd från kommunstyrelsen för anpassad renovering/ombyggnad.

Området Gräfsnäs slottspark är en fast fornlämning och all verksamhet som inte är löpande underhåll är i regel tillståndspliktig. Under marken finns många okända lämningar som kan ta skada vid markbearbetning.

KML 2 kap 6 § säger att: Det är förbjudet att utan tillstånd enligt detta kapitel rubba, ta bort, gräva ut, täcka över eller genom bebyggelse, plantering eller på annat sätt ändra eller skada en fast fornlämning."

Tillstånd ska inhämtas av Länsstyrelsen innan arbeten påbörjas i parken som kan påverka fornlämningen. Vid arbeten med maskiner bör mindre maskiner användas för att inte riskera att rubba eller förstöra lämningar som är synliga eller okända som finns under mark.

Evenemang som kan befaras utöva starkt tryck på mark och markvegetation ska genomföras under perioden juni-september.

Fastighetsreglering ska ske med AGJ angående reservatsmark utefter Slottsparksvägen.

Beskrivning och skälen för beslutet

Värden

Utförligare beskrivning av området finns i skötselplanen.

Historia, kultur, turism och friluftsliv

Gräfsnäs parkens historiska spår och mångfasetterade verksamheter genom tiderna ger belägg för att området i högsta grad är att betrakta som en speciell kulturmiljö. Området har inte bara anknytning till en slottsruin, rester av en slottsträdgård och parkanläggning utan dessutom till en rad nutida aktiviteter med stark kulturhistoriskt förankring. Ett stort engagemang från ett tjugotal lokala föreningar av varierande slag utnyttjar parken och dess byggnader regelbundet. Parken är ett mycket välbesökt turist- och utflyktsmål, inte minst tack vare anknytningen till Anten – Gräfsnäs Järnväg.

Flera kulturhistoriska, fysiska objekt som fornminnen, dräneringssystem med öppna diken, mindre kanaler, dämmen och dammar, stigar, vägar, alléer, husruiner, mm finns som spår. Dagens vegetation (trädformer, dominerande trädslag etc.) är starkt knuten dels till äldre dikessystem för trädgårdsodlingar och beteshagar och dels till de parkideal som utvecklades under 16-, 17- och 1800-talet.

Naturvärden

Med sin långa kontinuitet av park med bland annat grova ekar, askalléer, naturpark och näringsrika lövklädda strandzoner har Gräfsnäs slottspark utvecklat höga naturvärden. På de grova gamla ekarna förekommer flera arter av starkt hotade lavar. Här finns också den sällsynta hålträdslevande ädelguldbaggen och ett flertal andra ovanliga och hänsynskrävande lövskogsväxter och djur. Till exempel finns rika faunor av grod- och kräldjur, fladdermöss och fåglar. En bäck i parken utgör lekområde för Antenöring och massblomningen av vitsippor är en attraktion i sig på våren.

Skyddsinstrumentet kulturreservat har valts för att kunna skydda miljön som helhet. Man vill lyfta områdets status och samtidigt belysa att det är ett fornlämningsområde. För att inte riskera att parkens kultur- och naturvärden skadas eller förstörs, är det viktigt att besökare informeras med hjälp av lämpliga informationstavlor vid entrén till kulturreservatet. Ett skydd i form av reservat syftar till att förhindra ovan nämnda åtgärder och till att genom lämpliga föreskrifter och skötselåtgärder ge förutsättningar för att värdena ska kunna bevaras och utvecklas.

Planunderlag och övriga befintliga skydd

Området berörs av riksintresse KP 33 av kulturmiljövård enligt MB 3 kap 6§. Detta omfattar Antens västra strand, Långareds och Erska sn 6438/1304, en järnvägsmiljö med smalspårig järnväg mellan Anten och Gräfsnäs. Ursprungligen en del av den s k Västgötabanan som förband orter i Västergötland med Göteborg.

Inom reservatsområdet finns några fornlämningsområden: RAÄ-nummer Erska 21:1 och 21:2 fast fornlämning (slottsruin och vallgrav) och RAÄ-nummer Erska 85:1-7 övrig kulturhistorisk lämning (hembygdsgränd och vägmärken).

I riksintresset ingår även Gräfsnäs slottsruin. Reservatsbildningen avviker inte från den kommunövergripande översiktsplanen eftersom området i kommunens översiktsplan från 1998 är betecknat med K (kultur, fritid och turism).

Gällande fördjupning av översiktsplanen för Bjärkeorterna, antogs 1993-01-27. Denna aktualiserades i och med översiktsplanen (ÖP95) 1998. I stort sett hela reservatsområdet har i planen bestämmelsen "Fritid: natur/kulturvård, turism, friluftsliv, idrott, park eller skyddszon".

Strandskydd gäller inom området enligt 7 kap 13-14 §§ miljöbalken för ett område intill 300 meter från strandlinjen.

I badviken gäller motorbåtsförbud för allmän badplats.

Ärendets handläggning

Bakgrund

Redan 2003 föreslogs Gräfsnäs som ett av fem natur- och kulturområden i Alingsås kommun i länsstyrelsens rapport om tätortsnära natur i Göteborgsregionen. Inom Alingsås kommun påbörjades under år 2005 diskussioner om att avsätta Gräfsnäsplanen som kommunalt kulturreservat. I diskussion med Länsstyrelsen

fann man tillsammans att det kan vara angeläget att området skyddas som kulturresevat. Arbetet har genomförts med statliga medel, s k LONA-bidrag.

Samråd

Förslaget till kulturresevat Gräfsnäsarken var ute på ett första samråd under tiden 25 maj – 15 september 2009. Efter kontakter med bl a länsstyrelsens kulturmiljöenhet och berörda kommunala förvaltningar har förslaget reviderats och varit ute på ett förnyat samråd under tiden 2010-02-15 – 2010-04-12.

Skötselplan

Skötselplanen med mål och skötselanvisningar fastställs genom kommunfullmäktiges beslut, paragrafen...
Denna ska uppdateras vart tionde år.

Ikraftträdande

Detta beslut träder i kraft den dag det vunnit laga kraft.

Överklagande

Detta beslut kan överklagas hos länsstyrelsen, enligt § 41 i Förordning (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken mm, inom tre veckor från den dag kungörelsen om beslutet varit infört i ortstidning.